

Itä-Suomen sosiaalityön päivät 13-14.11.2006 Mikkeli
Projektityöntekijä Vuokko Kämäräinen

KUULUUKO? KUULETKO? KUUNTELETKO?

Bioilosten vanhempien ja lastensuojelunuorten kokemuksia asiakkuudesta, osallisuudesta ja asiantuntijuudesta.

1. Osaatko käyttää asiakkaan asiantuntemusta ja osallisuutta työssäsi?

Työskentelen hankkeessa, jossa toiminnan lähtökohtana on asiakaslähtöisten lastensuojelun jälkihuollollisten toimintamallien kehittäminen

Kuulun muutamiiin asiantuntijatyöryhmiin ja niissä missään ei ole yhtään asiakkaan edustajaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen foorumina ryhmän jäsenyys on konkreettinen mahdollisuus olla tekemässä yhteistä työtä. Ryhmätyöskentely on avointa vuorovaikutusta ja mahdollistaa suoran tiedonvaihdon. Uskon sen parantavan päätösten laatua ja viimesijassa lastensuojelun kyseessä ollessa lapsen etua.

Kuinka paljon on hankkeiden ohjausryhmiä tai muita asiantuntijafoorumeita, joissa on mukana asiakkaan edustajia esim. biologinen vanhempi, jolla on/on ollut lapsi huostassa?

Hankkeessa työskentelen siten, että vedän biologisten vanhempien, joilta on lapset huostassa sekä huostaanotettujen ja sijoitettujen nuorten vertaistukiryhmiä. Ryhmät tuottavat suoraa käytännön tietoa lastensuojelutyöstä, onnistumisista ja epäonnistumisista. Pääviesti on se, että asiakkaan vaikutusmahdollisuudet ovat pienet.

Haasteena on asiakkailta tulevan tiedon hyödyntäminen. Itse olen hyödyntänyt sitä siten, että biologisista vanhemmista on tehty lehtijuttuja, he ovat kertoneet omasta näkökulmastaan siitä, miten heitä on kuultu ja otettu huomioon asiakkuuden eri vaiheissa. Osa heistä on lähtenyt mukaan kehittämään lastensuojelutyötä mm. on mukana jälkihuollon kehittämistyöryhmässä ja ollut luennoimassa Lastensuojelun Keskusliiton päivillä. Lisäksi muutama vanhempi on lähdössä mukaan kehittämään koulutusta vertaisryhmäohjaajille.

Nuorten ryhmistä on myös tehty lehtijuttuja. Aikaisemmassa ryhmässä ollut nuori on ollut mukana asiantuntijana uudessa ryhmässä.

Mielestäni, kun asiakas on mukana "oikeasti" lastensuojeluprosessissa, hän kykenee jäsentämään tilanteensa uudella tavalla ja hänen vaikutusmahdollisuutensa lisääntyvät.

Lisäksi olen vierailut kuntien perusturvalautakunnissa viemässä tietoa päätöksentekoon. Päätöksenteon pohjaksi on hyvä saada tietoa "ruohonjuuritasolta".

Mitä konkreettisia keinoja sinulla on asiakkailta tulleen tiedon hyödyntämiseen ja millaisin keinoin asiakkaasi pääsevät/saavat osallistua yhteisen työn tekemiseen?

2. Yhteenveto ryhmien tuottamasta tiedosta

Yhteenveto kolmen huostaanotettujen ja sijoitettujen nuorten vertaistukiryhmän ja neljän biologisten vanhempien (joilta on lapset sijoitettu kodin ulkopuolelle) vertaisryhmien antamien palautteiden perusteella. Ryhmäläiset olivat Pohjois-Savossa asuvia tai sinne sijoitettuja.

TUPA-projekti piti ryhmät ajalla 1.4.2004-31.12.2006. Nuorten ryhmien ohjaajina olivat sosiaalityöntekijä Kaisa Varjoranta Lapinlahden kunnasta ja projektityöntekijä Vuokko Kämäräinen .Biologisten vanhempien ryhmät vetänyt Vuokko Kämäräinen (2 ensimmäistä ryhmää) ja 2 seuraavaa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksikön sosiaalityöntekijä Sirkka Huuskon kanssa .

Sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmä

- lasta ei pitäisi ottaa kyselemättä huostaan.
- tilanne pitäisi arvioida paremmin myös vanhemman kanssa ja selvittää kokonaisuus.
- pitäisi antaa tukea/neuvoja ja opettaa ennen kuin tilanne perheessä on pahentunut.
- pitäisi esim. opettaa äitiä/perhettä lastenhoitoon kotona, neuvoa häntä pitemmän ajan, ei riitä, että kodinhoitaja käy tunnin silloin, tällöin, olisi vaikka perhettä tukeva työntekijä, joka olisi perheessä pitempiä aikoja, tietenkin perheen osattava ottaa neuvoja vastaan ja ymmärtää, että ne ovat heitä varten.
- lääkärit tuijottavat virheellisesti diagnooseja, pitäisi unohtaa seurausten tuijottaminen, koko elämää ei saisi leimata nuorena tehdyt virheet ja ne eivät saisi seurata koko elämää, pitäisi antaa uusi mahdollisuus, sillä ihminen voi muuttua, jos haluaa ja on siihen motivaatiota, ja paras motivoija on lapsi.
- pitäisi saada tietoa ajallaan , paperit pitäisi tulla joka osapuolelle esim. huoltosuunnitelmapalavereista heti palaverin jälkeen.
- uusi palaveri ajankohta pitäisi sopia ennen kuin meneillään oleva päättyy, se jäntevöittää toimintaa ja näin aina on uusi aika tiedossa, osaisi kerätä/kirjoittaa muistilapulle huoltosuunnitelma neuvottelussa kysyttäviä asioita, palaveri jännittää sen verran aina, ettei sitten muista kysyä kaikkea, mitä pitäisi.
- ei uskalla ja osaa kysyä lääkäriltä , esim. jos lapsella on terapiasuhde, tietoa siitä, sisällöstä, mitä lääkkeitä, kuinka paljon, miksi, miten kauan, pitäisi kansantajuistaa lääkehommot, milloin lapsi voi olla "normaalisti", jos aina lääkkeiden vaikutuksen alaisena, niin miten käyttäytyy sitten, kun ei enää ole lääkitystä, onko lapsi helpompi hallita lääkkeiden avulla myös perhekodissa tai sijaisperheessä?
- usein vanhempien psyykkiset ja fyysiset voimavarat arvioidaan virheellisesti liian heikoiksi, tai osataanko niitä kunnolla arvioida, arvio tehdään lyhyiden käyntien perusteella, voisiko jossain paikassa seurata perhettä kauemmin?
- usein voimavaroja on olan takaa, mutta niitä ei saada käyttöön.
- voimavaroja on hyödylliseen mm. lasten kasvattamiseen.
- lapsen ja nuoren on saatava olla mukana kaikissa häntä koskevissa palavereissa. Jos ei uskalla puhua, niin on kuulolla.
- itsenäisesti vastattava lapsen tarpeisiin.

- eräs äiti halusi kertoa, että hän lopettaa nöyristelemisen sosiaalialan ihmisiä kohtaan.
- nuorelle opetettava vanhemman ihmisen kunnioitusta, sitä yrittää myös itse opettaa.
- osaisi sopia pelisäännöt sijaisvanhempien kanssa, tässä voisi sos.työ olla välittäjänä.
- mitä sille voisi tehdä? Ymmärrettävää on , että työntekijät eivät ennätä aina tehdä, vaikka haluaisivat ja osaisivat.
- miksi työntekijät vaihtuvat niin usein?
- miten täytyy muuttua , jotta saan lapseni takaisin? Mitä se konkreettisesti tarkoittaa? Mitä tarkoittaa vastuullinen vanhempi tai kodin epävakaaat olosuhteet? Voiko toista lasta rajoittaa toisen lapsen "töppäilyjen " takia.
- haluttaisiin ohjelista biologisille vanhemmille., eli selvästi kirjattuna ylös, mitkä ovat vanhemman oikeudet ja velvollisuudet, tietenkin ne vaihtelevat lapsen tilanteen mukaan mutta onko olemassa keski-ohjeita?
- huoltosuunnitelmaneuvoittelu ainakin kerran vuodessa, mieluummin useammin
- pitäisi puhua huostaanoton vaikutuksista selvästi ja useaan otteeseen; niin paljon tulee kerralla, ettei kaikkea muista
- olisi hyvä saada kirjallinen raportti lapsen tilanteesta säännöllisesti , kerran kuukaudessa sen kuukauden kuulumiset, esim. mitä lapsi on oppinut, ei aina yhteydenotot vain negatiivissa asioissa, jos ei joka kuukausi, edes kolmen kuukauden välein
- asiakirjat saatava ajallaan, huoltosuunnitelma neuvottelun jälkeen mahd.pian
- lasta koskevat äkilliset tilanteen vaihtelut esim.sairastuminen, olisi saatava heti tieto siitä
- myös hyvistä asioista on mukava saada tietoa
- kun lapsi kotona, on hyvä maksaa ruokaraha, sillä monella vanhemmalla tiukka taloudellinen tilanne ja saahan sijaisperhe tai laitos myös korvauksen siltä ajalta kun lapsi ei ole siellä
- yleensäkin ennen kuin lapsi menee sijaisperheeseen tai perhekotiin, käytännön asiat myös selviksi; puhelinasiat, vaaterahat, käyttörahat, kotiin soittamiset, viranomaiselle soittamiset, onko nuorella aina oma huone, joutuuko pakosta jakamaan sen toisen kanssa, millaisia rangaistustoimenpiteitä on käytössä, saako "kämpää" ym., onko joukkorangaistuksia ym.
- olisiko mahdollista, että biologiselle perheelle maksetaan lapsilisä, jolla ruokaraha korvautuu?
- meneekö lapsilisä aina sijaisperheelle vai kunnalle?
- sos.asiamies kyllä neuvoo, mutta miten antaa konkreettista apua, esim, on mukana huoltosuunnitelmaneuvoitteluissa ja mikä on yleensä sosiaaliamiesten linja
- eri tarinat lapsesta, lääkäri, sos.työ, perhe
- miksi tuijotetaan aina vain vanhoihin asioihin
- kuinka kauan oltava raittiina, että on riittävä näyttö, eli este lapsen kotiin tulemiselle on poistunut
- miten on muututtava, että saan lapseni takaisin, mitä se tarkoittaa käytännössä
- valta, kuka käyttää valtaa, että kun luottamus horjuu kummallakin osapuolella sekä perheellä että sosiaalityöntekijällä
- perheoikeus olisi oltava, jossa käsiteltäisiin lasta koskevat jutut, mm. huostaanotot
- miten saa sosiaalityöntekijän kiinni, miksi sosiaalityöntekijät vaihtuvat niin usein
- miksi lasta ei kuunnella, kuulla, osataanko tehdä sitä

- -miksi on erilaisia käytäntöjä eri kunnissa esim. jälkihuolto nuoren kohdalla, miksi asioitava asuinkunnan sos.toimessa vaikka toinen kunta on jälkihuoltovelvollinen
- -miksi sijaisperheessä on yhtä aikaa niin paljon sijoitettuja lapsia, kuinka monta voi olla (4, 6, 8, 11?)
- -miksi biologiselle perheelle ei ilmoiteta, kun sijaisperheeseen tulee uusia lapsia
- -luvattu lapset sijoitettaessa, että nämä lapset ovat ainoat, silti lähes välittömästi on sijoitettu uusia
- -pitääkö lapsella olla oma huone?
- -kuka valvoo perhekoteja ja sijaisperheitä?
- -miksi päätökset on tehty jo huoltosuunnitelman tekoon tullessa
- -miksi ei työskennellä niiden vanhempien kanssa, jotka kykenevät siihen ja osata erottaa ne niistä, jotka eivät halua/jaksa/uskalla/osaa olla mukana
- -ho on ollut yleensä ottaen aiheellinen, mutta miksi sitä ei pureta, jos ho:n edellytykset eivät ole enää voimassa
- -onko järkeä pitää 17 -17,5 vuotiasta pakolla jossain paikassa
- -miksi en saa kaikkia päätöksiä
- -mistä saisi huoltosuunnitelman neuvotteluihin ulkopuolisen henkilön edustamaan lasta
- -miten käydä lapsen paperit läpi? miten saa tarinaa muodostettua lapsen elämästä ja siitä ajasta, kun on ollut sijaishuollossa
- -miksi ei kirjata hyvää, vain negatiivisia asioita
- -pitäisi saada väh. 3 kk:n välein raportti lapsesta, samalla elämäntarina rakentuisi
- -otettaisiin yhteyttä myös silloin, kun menee hyvin (toki näin tapahtuukin joidenkin taholta)
- -tasavertainen neuvotteluasema huoltosuunnitelman neuvottelussa olisi oltava, olisiko ulkopuolinen vetäjä paikallaan, kuitenkin sisällön tuntija, siis lastensuojeluasioiden tuntija
- -otettaisiin vanhemmat todella mukaan lapsen asioihin, myös siksi, koska lapsi palaa yleensä oman perheensä piiriin sijaishuollon päätyttyä
- -olisi mahdollisuus purkaa asioita vastaavaa kokeneen kanssa, vertaisen, ryhmätoiminta koettu hyväksi
- -huostaanotettujen lasten vanhempien yhdistys olisi paikallaan, Kuopiossa on ollutkin jokin vuosi sitten, mutta se ei ole oikein toiminut
- -ei voi kertoa kenellekään lapsen sijoituksesta
- -vältellään sosiaalisia suhteita
- -asia kuvitellaan suuremmaksi
- -häpeää., syyllisyyttä
- -enemmän huomiota huoltosuunnitelmaan-pitäisi kuulla enemmän
 - eivät uskalla esittää näkemyksiä
- -tietoa lapsen arjen sujumisesta ei saa—viestit sijaisvanhemmille ja sosiaalityölle
- -ei rohkeutta kysyä mieltä askarruttavia kysymyksiä
- -arjen käytäntöjen selvittäminen
- -biologisen äitiyden /vanhemmuuden kunnioittaminen
- -tunneilmasto?
- -ristiriitainen suhde biologiseen vanhemmuuteen/sijaisvanhemmuuteen
- -lapsen vaihtotilanteissa ei puhuta mitään lapsen olosta tms.
- -huoltosuunnitelmat eivät tule ajallaan, liian myöhään, on työntekijäkohtainen
- -empaattinen, kunnioittava ote puuttuu
- -terminologia vaikeaa

- -asiat vaikeat, päätökset vaikeasti luettavat
- -alusta alkaen "sukset ristissä"
- -suruprosessin ymmärtäminen
- -lisää konkretiaa
- -suhteet epäselvät (verkostokartta)
- -paljon työntekijäkohtaista kohtelua! eikö sama laki olekaan taustalla?
- -myös hyvistä asioista on mukava saada tietoa

Huostaanotettujen ja sijoitettujen nuorten vertaisryhmätoiminta

Kaikkien ryhmien palautteet olivat samansuuntaisia. Yhteistä niissä oli se, että nuoria ei oltu juuri kuultu heidän omasta näkökulmastaan eli heillä ei ole esim. omaa aikaa sosiaalityöntekijän kanssa huoltosuunnitelman neuvottelun yhteydessä.

Nuorten palautteet viranomaisille:

- -negatiivinen suhtautuminen heti- yleisesti ajatellaan heti negatiivisesti, jos ei onnistu jokin asia
- -enemmän kannustusta, luottamusta kaivattiin
- -oma aika sos. ttjän kanssa huoltosuunnitelman neuvottelussa ja selkeä käytäntö siitä, miten voi ottaa yhteyttä suoraan sosiaalityöntekijään
- -hs.ajat tiedossa ajoissa, jotta osaa valmistautua itsekin niihin
- -liian hyvää huolta pidetään, 16-v. ei ole enää lapsi
- -hyvä sos. tt: ei ajattele negatiivisesti, perustelee, kuuntelee, ottaa kantaa
- -laskee lomille=luottaa
- -luottamus hankittava sekä nuoren että työntekijän
- -lapsen etu: turvallinen kasvuympäristö, parhaaksi
- sosiaalityöntekijät voisivat käydä useammin, ja etukäteen ilmoittamattakin!
- sosiaalityöntekijät voisivat ottaa nuorten mielipiteitä huomioon
- nuori itse tietää oman vointinsa
- talon tavoista kertominen- ruusut, risut
- nuoren tilanteen säännöllinen arviointi, miten on saavutettu tavoitteet, vai onko menty taaksepäin ja mikä siihen on vaikuttanut
- tavoitteen määrittely ja niiden saavuttaminen
- ei joukkorangaistuksia sijaishuoltopaikassa

Yleistä palautetta

- -perhekodin arki toista kuin silloin kun on tarkistus tai sos. tt tulee käymään, "oltava iloinen"
- -työntekijät pilkkaavat toisia nuoria
- -työntekijät pelaavat tietsikalla
- -talon säännöt oudot,
- -ei tiedetä tullessa talon tavoista, niistä pitäisi kertoa enemmän!
- -kahdella nuorella sama huone, ei kunnollista työpöytää tai tuolia, vuodevaatteet kuluneet

-
- -jos on poislähtevä, joutuu muuttamaan toisen kaveriksi, koska tilalle on jo heti tulossa toinen asiakas, tuntuu kuin työnnettäisiin pois
 - -pelätään työntekijöitä
 - -kohdellaan pikkulapsena
 - -aikaisemmin perhekoti osti tupakat nuorille (lainvastaista!), nyt nuorelle tupakat hankkii vanhempi
 - -toisaalta haikea lähteä
 - -on saanut käytyä peruskoulun loppuun, ilman sijoitusta ei olisi saanut
 - -sijaishuollon jälkeisestä ajasta pitäisi puhua enemmän, jälkihuollon nuorten vertaisryhmä antanut tietoa